

Att förstå Budskapet.

*I dessa tider med terrorism och krig hör vi politiker och även några få buddhistlärare som hävdar att dödande kan vara moraliskt berättigat när det hindrar andra från att döda. I denna essä pekar författaren på att Buddha lär om detta ämne är orubbligt och kristallklart: **att döda är aldrig skicklig handling.***

Buddha är känd för att ha vägrat att ta ställning i många kontroversiella frågor på hans tid som om kosmos är oändligt eller ändligt, evigt eller inte. Faktiskt har många människor – både på hans tid och i vår – antagit att han inte har en fast ståndpunkt i någon fråga alls. Grundat på detta antagande har en del människor retat upp sig på Buddha och anklagat honom för att svamla och vackla medan andra har varit nöjda och lovordat honom för att han är tolerant och välgörande fri från idéer om rätt och fel.

Båda reaktionerna är dock felaktiga. De tidiga texterna berättar om en grupp vandrare som en gång i en diskussion med en av Buddhas lekmannalärjungar anklagade Buddha för att inte taga ställning i någon fråga, och att lärjungen då svarade att de hade fel. Det fanns en fråga i vilken Buddhas ståndpunkt var mycket klar: vilket slags beteende som är skickligt och vilket slags beteende som inte är det. När lärjungen senare berättade om samtalet för Buddha, tillstyrkte Buddha vad han sagt. Skillnaden mellan skickligt och oskickligt beteende ligger som grund för allt som Buddha undervisade om.

Buddha drog skarpa gränser mellan dessa skillnader:

”Vad är oskickligt? Att ta liv är oskickligt, att ta vad som inte givits ... missbruk av sexualiteten ... att ljuga ... ovetligt tal...splittrande skvaller...tomt prat är oskickligt. Begär, illvilja, fel tanke är oskickligt. Dessa ting kallas oskickliga...”

Och vad är skickligt?. Att avstå från att taga liv är skickligt. att avstå från att taga vad som inte givits... från missbruk av sexualiteten... från att ljuga... från ovetligt tal...från splittrande skvaller...att avstå från tomt prat är skickligt. När det inte finns begär, illvilja, fel tanke är skickligt. Dessa ting kallas skickliga.”

MN 9

Att döda är aldrig skickligt. Att stjäla, ljuga och allt annat i den första listan är aldrig skickligt. När Buddha blev tillfrågad om det fanns något dödande som han gav samtycke till, svarade han att det bara fanns en enda sak: hat. Inte i någon uppteckning finns det belägg för att han samtyckte till dödande av någon levande varelse alls. När en av hans munkar gick till en avrättning och talade om för bödeln att döda offren med medkänsla med ett enda slag i stället för att tortera dem, förvisade Buddha munken från Sanghan på grund av att även en uppmaning till att döda med medkänsla är en uppmaning till att döda – något han aldrig skulle tolerera. Om en munk attackerades fysiskt, tillät Buddha honom att slå tillbaka, men aldrig med avsikt att döda. Som han sade till munkarna:

”Till och med om banditer hänsynslöst skulle skära upp er, lem efter lem, med en såg med handtag i båda ändar, så skulle han bland er som lät sitt hjärta drabbas av vrede redan vid detta inte lyda min befallning Även då skulle ni tränat er: Våra sinnen skall bli oberörda och vi skall inte säga onda ord. Vi skall förbli fulla av medkänsla med sinne av vänlighet och utan inre hat. Vi skall fortsätta att genomsyra dessa människor med en uppmärksamhet uppfylld av vänlighet och, med början med dem, skall vi genomsyra hela den omgivande världen med en uppmärksamhet uppfylld av vänlighet – riklig, vidsträckt, oändlig, fria från fientlighet, fria från hat. Detta är hur ni skulle tränat er själva.”

MN 21

När Buddha formulerade levnadsreglerna för lekmännen grundades de på att han skiljde på skickligt och oskickligt beteende, och han tillade något som ”om... och... men...”. När du lovar att avstå från att döda eller stjäla ligger kraften i löftet i att det är universellt. Du kan inte bryta ditt löfte under några som helst omständigheter. Det är därför detta slags ovillkorliga löften är en mäktig gåva. Ta till exempel den första regeln om att döda:

”Det är fallet när en av de nobla lärjungarna ger upp att taga liv, avstår från att taga liv. När han gör så, blir han fri från fara, fri från fientlighet, fri från att undertrycka ett ändlöst antal varelser. När han blir fri från fara, fri från fientlighet, fri från att

undertrycka av ett ändlöst antal varelser vinner han del i gränslös frihet från fara, frihet från fientlighet, frihet från att undertrycka. Detta är den första gåvan, den första stora gåvan – ursprunglig, gammal, hävdvunnen, uråldrig, oförfalskad, oförfalskad sedan begynnelsen – detta är inte öppet för misstro, kommer aldrig att vara öppet för misstro och är tillförlitligt genom kunniga och kontemplativa och brahmaner.”

AN 8.39

Om du gör undantag i ditt löfte – försöker att rättfärdiga dödande när du känner att du är i fara eller störs av någon annans närvaro – blir din frihetsgåva begränsad och du förlorar din del i gränslös frihet. Alltså måste frihetens gåva för att få full effekt vara ovillkorlig utan några som helst undantag hur ädla de än tycks verka.

Dynamiken hos detta slags gåva beror förstås på en viktig princip, läran om kamma och återfödelse. Om du reagerar på oskicklig motivation, kommer handlingen att resultera i ditt lidande, nu eller i kommande liv. Om du reagerar på skicklig motivation, kommer handlingen att resultera i ditt välmående, nu eller i kommande liv. Om du inte dödar någon skapar du inte omständigheter för någon eller något som kommer att förkorta ditt liv. Ditt föregående kamma kanske lämnar en öppning för din mördare eller död genom olycksfall - du kan inte gå tillbaka och göra ogjort vad du redan gjort – men när du en gång ställt och följt ett löfte att inte döda igen, skapar du inte nya öppningar för att förkorta ditt liv. Som Dhammapada säger:

Om man ej har sår på handen

kan man handskas med gift.

Gift skadar inte den som är utan sår.

Det finns intet ont för den som ej gör ont.

Dhp 124

Det är därför som Buddha tog upp dygd som en av en människas största skatter. Kungar och tjuvar kan stjäla dina materiella tillhörigheter och även ta ditt liv, men de kan inte ta din dygd. Om den är orubblig, skyddar din dygd dig från varje sann fara från nu och tills du når Nibbana.

Även om du inte är redo att acceptera läran om kamma och återfödelse, uppmanar ändå Buddha till en fullständig nivå av dygd. Som han sade till kalamas att om ni önskar att alltid handla skickligt utan att skada någon, så kommer ni, även om det är så att det inte finns ett liv efter döden, ändå att utvecklas för ni har kunnat leva och dö med gott samvete – något som inte kan köpas för pengar eller genom politiskt inflytande.

Så Buddhas inställning till föreskrifterna är orubblig och klar. Om du vill följa hans lära, finns det absolut inget utrymme för att döda, stjäla eller ljuga. Så enkelt är det. Men i vår tid med terrorism och krig mot terrorism – där regeringar har förklarat att det är deras moraliska skyldighet att ljuga, döda och tortera för att hindra andra från lögn, dödande och torterande – har många buddhistiska lärare förenat sig i för att försöka hitta bevis på att det åtminstone fanns några tillfällen då Buddha skulle ha tolererat dödande eller gett förnuftsskäl för rättrådigt krig. Exakt varför de skulle vilja göra detta är upp till dem att förklara, men man behöver undersöka deras argument för att få ordning på deras vittnesbörd. Buddha undervisade aldrig om rättrådigt krig, inget uttalande om att det skulle vara befogat att föra krig kan hittas i hans undervisning., Ingen krigsveteran har någonsin kunnat vändas över minnena av de människor han dödat för att Buddha sagt att krig var ok. Detta är bland det ärofullaste i buddhistisk tradition och det är viktigt för mänskligheten att detta inte smutsas ner i strävan att forma Buddha efter vår mindre fantastiska föreställning.

Eftersom palikanon är ett dåligt ställe att leta efter rättfärdigande av dödande, letar man efter bevis för argument för en buddhistisk teori om rättrådigt krig någon annanstans, och ger exempel på uttalanden och beteende från folk som de tar som Buddhas. Dessa argument står helt klart på osäker grund och kan lätt avfärdas av människor som vet någonting om kanon. Det har till exempel anförts att eftersom asiatiska regeringar krävt att buddhister deltar i krig och tortyr, måste Buddhas läror tolererat detta. Att ta dödande och torterande som vägvisare till Buddha lära är knappast ett tecken på gott omdöme.

En skribent skriver att hans meditationslärare sagt till soldater och poliser att om det är deras plikt att döda så måste de göra sin plikt om än med medkänsla och medvetenhet. Författaren fortsätter sedan att argumentera att eftersom hans meditationslärare i rätt nedstigande led

tagit emot muntlig tradition som går ända till Buddha måste vi ta detta som bevis för att Buddha också skulle ha gett likartade råd. Detta uttalande säger oss naturligtvis mer om författarens tilltro till sin lärare än om Buddha. Och när vi tänker på att Buddha uteslöt en munk, som gav råd av detta slag till en bödel, från sanghan, tvivlar man ännu mer på hans argument.

Det finns emellertid författare som försöker hitta bevis i palikanon för en buddhistisk teori om rättfärdigt krig, inte i vad Buddha sagt utan i vad han inte sade. Argumenten är ungefär: När han talade om kungar, sade Buddha aldrig till dem att inte ägna sig åt krig eller dödstraff. Detta var hans underförstådda medgivande till att kungen hade en försvarlig plikt att ägna sig åt dessa handlingar, och kungarna skulle ha förstått hans tystnad på så sätt. Eftersom dessa argument anför palikanon och gör anspråk på en historisk kunskap om hur tystnad tolkades på Buddhas tid, verkar de ha större auktoritet än andras. Men när vi verkligen läser Buddhas samtal med kungar i paliurkunderna finner vi att argumenten är falska. Buddha kunde ge budskapet till kungar att de inte skulle döda, men eftersom kungar i allmänhet inte var de mest lovande studerande av Dhamma, måste han ge dem detta budskap på indirekt sätt.

Det är sant att palikanons tystnad ibland är tolkas som samtycke, men denna princip gäller bara när det är svar på en fråga. Om någon bjöd Buddha till sitt hem för en måltid och Buddha förblev tyst var det ett tecken på bifall. Men det finns många exempel på när Buddha tystnad inte var ett tecken på eftergivenhet utan finkänslighet. En yrkessoldat kom en gång till Buddha och sade att hans lärare hade lärt att en tillvaro i himlen väntade soldater som dog i strid, Vad hade Buddha att säga om detta? För det första avböjde Buddha att svara men när soldaten visade på tystnaden på sin fråga genom att pressa honom tre gånger på ett svar, svarade han till slut:

”När en krigare strävar och överskrider sig själv i strid, är hans sinne redan fast, förnedrat och missriktat av tanken: Må dessa människor slås ner eller slaktas eller förintas eller förgöras. Må de inte finnas till: Om andra sedan slår honom och slaktar honom medan han sålunda strävar och överskrider sig själv i strid, då när han vid kroppens uppbrott, efter döden, återföds han i helvetet som kallas världen av dessa som dräper i strid. Men om han har en uppfattning som denna: `När en krigare strävar och överskrider sig själv i strid, om Om andra sedan slår den honom och slaktar honom medan han sålunda strävar och överskrider sig själv i strid, då när han vid kroppens uppbrott, efter döden, återföds han bland gudarna, dräpt i strid´, är det fel uppfattning. Så är det, det finns två bestämmelser för en människa med fel uppfattning, säger jag er: antingen helvetet eller djurlivmodern.”
SN 42.3

Då bröt soldaten ihop och grät – inte eftersom han kände att Buddhas ord var grymma utan för att han trodde på sanningen i dem och var upprörd över att hans tidigare lärare hade ljugit för honom. I detta fall var Buddhas tystnad och finkänslighet till hjälp för att göra undervisningen effektivare. En liknande händelser inträffade när en skådespelare frågade Buddha om det fanns en speciell himmel reserverad för skådespelare. Buddhas tystnad och finkänslighet när han upplyste skådespelaren om ett helvete för skådespelare som driver sina åhörare till begär, hat och villfarelse, inspirerade skådespelaren på samma sätt som soldaten.

Om soldaters och skådespelares stolthet kräver speciell behandling, krävdes även mer i behandlingen av kungar för deras stolthet var ofta kopplad till en ohämmad maktkänsla. En anmärkningsvärt kännetecken i palikanon är att även om Buddha var en medlem av den ädla krigarkasten, visade samtalen vanligen på ett lågt anseende för kungarnas andliga tillstånd. På många ställen nämns kungar i samma andetag som tjuvar: De konfiskerar egendom och visar lite hänsyn till lagregler. Kanon nämner undantag – kung Bimbisara av Magadha nådde stadiet ”övervinna strömmarna” den första gången han hörde Dhamma och han inlät sig aldrig i krig – men för det mesta framställs kungarna som andligt förkrympta. Kung Ajatasattu kunde den första gången han såg Buddha sitta omgiven av sina munkar, inte säga vilken i samlingen som var Buddha, ett tecken på hans andliga blindhet. Denna blindhet bevisades senare när han bad om Buddhas råd om hur man skulle besegra sina oskyldiga grannar i krig. Som ett av dessa samtal antyder är denna slags blindhet en yrkesfara för härskare därför att orättvist

maktutövande kan göra en människa oförmögen att lära sanningen.

Därför att felaktigt tillfoga lidande för en annan människa genom att slå eller fängsla eller ta i beslag eller klandra eller förvisa /genom att tänka/ "Jag har makt, jag vill ha makt", när han talat vad som är verkligt, förnekar han det och känns inte vid det. När han talat vad som är överkligt gör han inte ivrig ansträngning att klara upp det. /Att förstå/ Detta är ofelbart. Detta är ogrundat.
AN 3.69

Även Kung Pasenadi av Kosala, kungen som var nära förbunden med Buddha, kunde komma med något välmenande men också något dumt. Ett samtal (MN 90) är en satir över hur hans kungliga ställning har omintetgjort hans möjlighet att lära Dhamma. Han kan inte formulera sina frågor ordentligt, har problem att följa med i en diskussion i mer än få meningar och kan inte komma till någon speciell slutsats om sanningen. Men i en annan diskussion har han tillfälliga stunder av andlig klarhet och Buddha använder dessa stunder som tillfälle att undervisa Dhamma, Buddhas tar itu med det på två sätt: att försöka vidga kungens perspektiv på livet de gånger när kungen är villig och öppen, och att uppmuntra kungen när denne når egna insikter.

Till exempel finns det det berömda samtalet (SN 3.25) där Pasenadi kommer på besök till Buddha mitt på dagen. Buddha frågar honom vad han gjort och kungen svarar – i ett ögonblick av sällsynt och underbar öppenhet – att han blivit inblandad i det slags handlingar typiska för en kung förgiftad av sin makt. Buddha tar detta tillfälle i akt att undervisa Dhamma. Antag, säger han att fyra berg obevekligt rullade fram från fyra riktningar och krossade allt liv i deras väg. Med tanke på att mänsklig födelse är så sällsynt och svår att nå, vad skulle man göra? Kungen svarade: "Vad annat kunde göras utom att leva efter Dhamma?". Buddha gav då lektionen: Åldrande och död rullar obevekligt. Med tanke på att mänsklig födelse är så sällsynt och svår att nå, vad kunde man göra? Kungen drog åter den uppenbara slutsatsen att det enda som kunde göras var att leva efter Dhamma. Sedan gör han den iakttagelsen att när åldrande och död obevekligt rullar finns det ingen funktion hos arméer, krig, duktiga rådgivare eller stor förmögenhet som hindrar rullningen. Det enda som kan göras är att leva efter Dhamma.

I ett annat samtal kommer Pasenadi till Buddha och berättar sin egen oberoende iakttagelse:

"De som inlåter sig i kroppsligt dåligt uppförande, verbalt dåligt uppförande och mentalt dåligt uppförande lämnar sig själva oskyddade. Även om elefanttrupper skulle beskydda dem, kavalleritrupper, stridsvagnstrupper, infanteritrupper skulle beskydda dem skulle de ändå lämna sig själva oskyddade. Vad innebär det? Eftersom det är ett inre beskydd, inte ett yttre. Därför beskyddar de sig själva."
SN 3.5

Det är högst osannolikt att Pasenadi skulle ha kommit till den slutsatsen om han inte hade tillbringat tid i samtal med Buddha. Från samtal hade han lärt betydelsen av ett gott kroppsligt, verbalt, och mentalt uppförande: de tio formerna av gynnsam handling. Som en finkänslig lärare instämde Buddha i kungens insikt. Samtalen antyder att hans metod uppmuntrade kungen att tillbringa stunder i begrundan av detta slag, för i andra samtal redogör kungen för många liknande insikter som Buddha kunde bekräfta.

Vi lär att kungen inte alltid följde sina insikter, men det berodde inte på att Buddha uppmuntrade honom att det var hans plikt att döda. Faktiskt finns det ett markant exempel där dessa insikter till en del hade åtminstone en effekt. Ajatasattu anföll en gång Pasenadis kungadöme och Pasenadi svarade genom att upprätta en armé för att bekämpa honom. Efter en ett första bakslag, kunde Pasenade ta Ajatasattu till fånga. Han kunde ha dödat honom som hämnd för det var tillåtet efter den tidens regler. Men han valde att inte göra det och det är svårt att inte se Buddhas inverkan på hans beslut. När han talade om striden, sade Buddha:

En människa må plundra

så länge som det gynnar honom
men när andra plundrar
honom som plundrade
kommer plundring tillbaka.

En dåre tänker
Nu är det mitt tillfälle
så länge som hans onda
ännu mognar.
Men när det mognat
hamnar dåren i plåga.

Genom att döda, du vinner din mördare
Genom att besegra, du vinner en
som kommer att besegra dig.
Förolämpa, du får förolämpning,
Plåga, du får plåga.

Och så genom handlingars lopp
han som har plundrat
blir plundrad i sin tur.
Sn 3.15

Oupplyst som han var, uppfattade ändå Pasenadi budskapet. Frågan är, varför kan inte vi?